

Armand Cuvillier

Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΟΥ ΣΤΟΧΑΣΜΟΥ:

ΣΥΓΧΡΟΝΙΚΟΙ ΠΙΝΑΚΕΣ

Πρόλογος-Μετάφραση-Επιμέλεια:
Γιάννης Τζαβάρας

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Στις επόμενες σελίδες παρουσιάζονται πέντε «συγχρονικοί πίνακες» που αφορούν την ανά τους αιώνες εξέλιξη του φιλοσοφικού στοχασμού (Tableaux synchroniques de la pensée philosophique), μεταφρασμένοι από το κλασικό φιλοσοφικό εγχειρίδιο του Γάλλου στοχαστή και παιδαγωγού Armand Cuvillier (1887-1973): *Nouveau précis de philosophie*. Tome 2, L' action. "Armand Colin", Paris 1954¹, 1967⁴, p. 438-449.

Αυτοί οι πίνακες στηρίζονται στην πεποίθηση του δημιουργού τους (ό.π., σελ. 438) ότι «Η ανέλιξη του φιλοσοφικού στοχασμού δεν πρέπει να απομονώνεται από το σύνολο της ανθρώπινης εξέλιξης». Έτσι, η πορεία της φιλοσοφίας εκτίθεται παράλληλα με τα μεγάλα γεγονότα της επιστημονικής, καλλιτεχνικής, θρησκευτικής και κοινωνικής-πολιτικής ιστορίας. Η ανά τους αιώνες (τουλάχιστον από τον 6^ο αιώνα π.Χ. και εξής) πορεία της ανθρωπότητας αναδεικνύεται αλληλένδετη με την ιστορία της φιλοσοφίας.

Οι πίνακες μπορούν να διαβαστούν με πολλούς τρόπους και να βοηθήσουν στη συγκομιδή ανάλογων συμπερασμάτων. Ένας τρόπος είναι να μελετηθούν τα επιστημονικά-καλλιτεχνικά-κοινωνικά γεγονότα που συμπίπτουν χρονικά με τους φιλοσόφους, επειδή κατά το πλείστο οι φιλόσοφοι δεν μένουν ανεπηρέαστοι από αυτά αλλά και συχνά συμβάλλουν στη διαμόρφωσή τους. Είναι δα γνωστό ότι πολλοί στοχαστές υπήρξαν επίσης θετικοί επιστήμονες, καλλιτέχνες, πολιτικοί ηγέτες κτλ., ή ήλθαν σε άμεση επαφή με τέτοιους ανθρώπους. Αυτός ο τρόπος μελέτης μπορεί να χαρακτηριστεί «συγχρονικός».

Ένας δεύτερος τρόπος είναι ο διαχρονικός. Μέσω τούτου μπορούν να αναζητηθούν απαντήσεις σε ερωτήματα όπως: Πόσο επηρεάστηκαν οι φιλόσοφοι από

γεγονότα παλαιότερων εποχών και πόσο επέδρασαν σε μελλοντικά συμβάντα; Πόσο θετική και πόσο αρνητική ήταν η συνδρομή των φιλοσόφων; Πού κυρίως σημειώνεται αλληλεπίδραση και πού σημειώνεται ελάχιστα;

Είναι αυτονόητο ότι κάποιες φιλοσοφικές σχολές και τάσεις είναι κοντύτερα σε προηγούμενα ή σύγχρονα δεδομένα, άλλες πάλι μακρύτερα. Ο Cuvillier διαχωρίζει τις κύριες φιλοσοφικές σχολές κατά σήλεις, χρειάζεται όμως να εξεταστούν και οι εκάστοτε διασυνδέσεις τους. Με τα βελάκια (→) που ενίοτε χρησιμοποιεί συνδέοντας τους φιλοσόφους μεταξύ τους, δίνεται μια βασική βοήθεια για μια τέτοια μελέτη. Αλλά περαιτέρω διασυνδέσεις μπορούν να αναδειχθούν μόνο με επισταμένη αναζήτηση.

Οι πίνακες δεν έχουν στόχο να εμφανίσουν εξαντλητικά τους φιλοσόφους, τις φιλοσοφικές σχολές ή τα γεγονότα κάθε εποχής – κάτι τέτοιο θα απαιτούσε πολυσέλιδους και ίσως πολύ πιο περίπλοκους πίνακες. Πρόκειται οπωσδήποτε για μια σοφή επιλογή που ενδεχομένως αδικεί κάποια δεδομένα εξαιτίας της στενότητας των λιγοστών σελίδων. Παρέχεται όμως σίγουρα ένα *έναυσμα* για μια τέτοιου είδους συγχρονική-διαχρονική μελέτη και μια γερή βοήθεια για *εποπτική συνειδητοποίηση* του μακραίωνου ρόλου της φιλοσοφίας.

Γιάννης Τζαβάρας
Νοέμβριος 2015

ΑΙΩΝΕΣ	ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ	ΘΕΤΙΚΕΣ ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ	ΤΕΧΝΗ ΚΑΙ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ	ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ	ΑΝΑΤΟΛΗ
6 ^{ος}	<p>ΙΩΝΙΚΗ ΣΧΟΛΗ: Αναξίμανδρος (610-547) Αναξίμανης (585-528) Ηράκλειτος (576-480)</p> <p>ΠΥΘΑΓΟΡΙΚΗ ΣΧΟΛΗ: Πυθαγόρας (570-496) Φιλόλαος</p> <p>ΕΛΕΑΤΙΚΗ ΣΧΟΛΗ: Ξενοφάνης (580-500) Παρμενίδης (520-;) Ζήνων ο Ελεάτης (490-;)</p>	<p><i>Θαλής:</i> εμπειρική γεωμετρία και μετεωρολογία. <i>Αναξίμανδρος,</i> γνώμων (;)· ιδέα περί της κυκλικότητας της γης. <i>Πυθαγόρας:</i> μαθηματικά, ακουστική.</p>	<p>ΕΛΛΑΔΑ: αρχιτεκτονική και γλυπτική. - αρχές της δραματικής τέχνης. - λυρική τέχνη.</p>	<p>753-509: ΡΩΜΗ: βασιλεία. 604-561: Ναβουχοδονόσωρ (ηγέτης Βαβυλώνας). 550-529: Κύρος (ηγέτης Περσών). 509: δημοκρατία στη Ρώμη.</p>	<p>ΚΙΝΑ: Κομφούκιος (551-479)</p>
5 ^{ος}	<p>ΣΟΦΙΣΤΕΣ: Πρωταγόρας Γοργίας Ιππίας Πρόδικος</p> <p>Αναξαγόρας (500-428)</p> <p>ΣΩΚΡΑΤΗΣ (470-399)</p> <p>Εμπεδοκλής (483-424)</p> <p>ΑΤΟΜΙΣΜΟΣ: Λεύκιππος (περ. 450) Δημόκριτος (460;-371;)</p> <p>ΜΕΓΑΡΙΚΗ ΣΧΟΛΗ Ευκλείδης (450-340)</p> <p>ΚΥΝΙΚΟΙ: Αντισθένης Διογένης (435-;)</p> <p>ΚΥΡΗΝΑΪΚΗ ΣΧ.: Αρίστιππος</p>	<p><i>Αναξαγόρας:</i> θεωρία περί της σελήνης και των εκλείψεων. <i>Εμπεδοκλής:</i> τα 4 ριζώματα. <i>Δημόκριτος:</i> γεωμετρία, φυσικές επιστήμες. <i>Ιπποκράτης:</i> ιατρική.</p>	<p>ΠΕΡΣΙΑ: παλάτι Περσέπολης. ΕΛΛΑΔΑ: οι μεγάλοι τραγικοί. - Ο ΑΙΩΝΑΣ ΤΟΥ ΠΕΡΙΚΛΗ: Φειδίας: ο Παρθενώνας (447-338) – απόγειο της ελληνικής λογοτεχνίας.</p>	<p>490: ΕΛΛΑΔΑ: 1^{ος} πόλεμος κατά των Μήδων. 450: ΡΩΜΗ: νόμος των 12 πινάκων. 440-429: ΑΘΗΝΑ: ΠΕΡΙΚΛΗΣ. 431-404: Πελοποννησιακός πόλεμος: συνηκολόγηση των Αθηνών.</p>	<p>ΙΝΔΙΕΣ: Βούδας (560;-480;)</p>
4 ^{ος}	<p>ΠΛΑΤΩΝ (427-347)</p> <p>ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ (384-322) ΠΕΡΙΠΑΤΗΤΙΚΟΙ: Θεόφραστος</p> <p>ΑΚΑΔΗΜΙΑ: Εύδοξος Σπεύσιππος Ξενοκράτης</p> <p>ΜΕΓΑΡΟΙ: Στύλιππος (380-300) ΣΚΕΠΤΙΚΙΣΜΟΣ: Πύρρων (360-270) Κλεάνθης</p> <p>ΣΤΩΙΚΙΣΜΟΣ: Ζήνων (336-264) Κλεάνθης</p> <p>ΕΠΙΚΟΥΡΕΙΟΙ: Επίκουρος (341-270)</p>	<p><i>Εύδοξος:</i> μαθηματικά. <i>Bérose,</i> αστρονομία. <i>Ιερόφιλος</i> και <i>Ερασίστρατος:</i> ανατομία ανθρώπινου σώματος.</p>	<p>ΣΟΥΣΑ: παλάτι στα Απάδανα. ΕΛΛΑΔΑ: ταναγραίες. - Δημοσθένης, ρήτορας. - Πραξιτέλης, γλύπτης.</p>	<p>399: η δίκη του Σωκράτη. 387: κατάληψη της Ρώμης από τους Γαλάτες. 360: Φίλιππος, βασιλιάς της Μακεδονίας. 336-323: ΜΕΓΑΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ</p>	<p>ΚΙΝΑ: Μένκιος (372-288). ΙΝΔΙΕΣ: εκστρατεία Αλεξάνδρου (326).</p>
3 ^{ος}	<p>Αριστόξενος Στράτων</p> <p>ΝΕΑ ΑΚΑΔΗΜΙΑ: Αρκεσίλαος (315-241)</p> <p>Τίμων</p> <p>Χρύσιππος (280-206)</p> <p>Μητρόδωρος Έρμαρχος</p>	<p>ΕΥΚΛΕΙΔΗΣ: η Γεωμετρία. <i>Αρίσταρχος ο Σάμιος:</i> αστρονομία. ΑΡΧΙΜΗΔΗΣ: η Μηχανική.</p>	<p>Ο ΑΛΕΞΑΝΔΡΙΝΙΣΜΟΣ: - Θεόκριτος, λυρικός ποιητής. - φάρος Αλεξανδρείας (285). - σχολή της Περγάμου (γλυπτ.)</p>	<p>300: ΡΩΜΗ: ισότητα πατρικών-πληβείων. 264-146: Καρχηδονιακοί πόλεμοι. 202: λατρεία της Κυβέλης στη Ρώμη.</p>	<p>ΚΙΝΑ: το Σινικό τείχος. ΙΝΔΙΕΣ: ο βουδισμός, επίσημη θρησκεία.</p>
2 ^{ος}	<p>Κριτόλαος</p> <p>Καρνεάδης (214-129)</p> <p>Φίλων ο Λαρισιαίος</p> <p>Αντίοχος ο Ασκαλωνίτης</p> <p>Παναίτιος (180-110)</p> <p>Απολλόδωρος</p> <p>Διογένης ο Βαβυλώνιος</p> <p>Πολύστρατος</p>	<p><i>Ερατοσθένης:</i> μαθηματικά, γεωγραφία ΙΠΠΑΡΧΟΣ: αστρονομία και μαθηματικά, η Τριγωνομετρία. <i>Κτησίβιος:</i> υδραυλικό όργανο.</p>	<p>- Πολύβιος, ιστορικός. ΡΩΜΗ: Έννιος, τραγωδίες. - οι κωμωδιογράφοι.</p>	<p>184: Κάτων, κήνσωρ. 146: η Ελλάδα γίνεται ρωμαϊκή επαρχία· ο ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ. 133: αγροτικός νόμος (Γράκχου).</p>	<p>ΙΝΔΙΕΣ: Arastamba, γεωμέτρης.</p>
1 ^{ος} π.Χ.	<p>Ανδρόνικος ο Ρόδιος</p> <p>Κικέρων (106-43)</p> <p>ΝΕΟΠΛΑΤΩΝΙΣΜΟΣ: Φίλων ο Ιουδαίος (30 π.Χ. – 50 μ.Χ.) Αγρίππας</p> <p>Αινειδής</p> <p>Σένεκας (3-65)</p> <p>Επίκτητος</p> <p>Μάρκος Αυρήλιος (121-180)</p> <p>ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ: Αυγουστίνος (354-430)</p>	<p>ΣΤΡΑΒΩΝ: η Γεωγραφία. <i>Κέλσος,</i> γιατρός.</p>	<p>- Λουκρήτιος, Κικέρων. Ο ΑΙΩΝΑΣ ΤΟΥ ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ: Οράτιος, Βιργίλιος: εξωραϊσμός της Ρώμης.</p>	<p>- 83: υπατεία Κικέρωνος. - 44: δολοφονία του Καίσαρα. - 27: ο Αύγουστος αυτοκράτωρ.</p>	<p>ΙΝΔΙΕΣ: Ramayana.</p>
1-300 μ.Χ.	<p>Αλέξανδρος ο Αφροδισιεύς</p> <p>Πλωτίνος (205-270) Πορφύριος (233-304)</p> <p>Ιάμβλιχος (283-333)</p>	<p><i>Πλίνιος ο πρεσβύτερος:</i> φυσική ιστορία. <i>Ήρων:</i> μηχανικός. ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΣ: αστρονομία, γεωκεντρικό σύστημα. Γαληνός, γιατρός.</p>	<p>ΕΛΛΑΔΑ: Πλούταρχος. - Λουκιανός. - Διογένης Λαέρτιος, Βίοι φιλοσόφων.</p>	<p>161-180 μ.Χ.: ο Μάρκος Αυρήλιος, αυτοκράτωρ. Ο ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΣ: - διωκόμενος (303-311: εποχή των μαρτύρων). - αποκαθιστάμενος (325: σύνοδος Νικαίας).</p>	<p>65 μ.Χ.: ο βουδισμός στην Κίνα. 166 μ.Χ.: ρωμαϊκή πρεσβεία στην Κίνα. ΙΝΔΙΕΣ: δόγμα του «μεγάλου οχήματος».</p>
300-530 μ.Χ.	<p>Πρόκλος (412-485)</p> <p>Το 529 ο Ιουστινιανός κλείνει τις Φιλοσοφικές Σχολές της Αθήνας.</p>	<p>Ξεκίνημα της Αλχημείας. 385: ιουλιανό ημερολόγιο. Διόφαντος: απαρχή της Άλγεβρας. <i>Pappus,</i> γεωμέτρης.</p>	<p>ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ: οι Πατέρες της Εκκλησίας. 350: αμβροσιανό μέλος. Βασιλική αρχιτεκτονική. Βοήθιος, <i>Consolatio philosoph.</i></p>	<p>- κρατική θρησκεία (το 394 ο Θεοδόσιος κλείνει τους ειδωλολατρικούς ναούς). 415: δολοφονία της Υπατίας. ΟΙ ΜΕΓΑΛΕΣ ΕΠΙΔΡΟΜΕΣ.</p>	<p>ΙΝΔΙΕΣ: (π. 300): γραπτή απαρίθμηση. - Patanjali, συστηματοποίηση της γιόγκα. - Asanga, ιδεαλισμός.</p>

ΑΙΩΝΕΣ	ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ				ΘΕΤΙΚΕΣ ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ	ΤΕΧΝΗ ΚΑΙ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ	ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ	ΑΝΑΤΟΛΗ	
6 ^{ος} -10 ^{ος}	ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΤΟΥ ΠΛΑΤΩΝΑ Scotus Eriugena (810-875) Η ΔΙΑΜΑΧΗ ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΚΑΘΟΛΟΥ		ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΤΟΥ ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗ ΜΥΣΤΙΚΙΣΜΟΣ		ΑΡΑΒΙΚΗ ΣΧΟΛΗ Alfarabi Αβικέννα	ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΤΕΧΝΗ (Αγία Σοφία, 532). ΓΑΛΛΙΑ: χρονολόγοι (Eginhard· G. de Tours). περ. 600: γρηγοριανό μέλος. ΑΡΑΒΙΚΗ ΤΕΧΝΗ (τζαμί στην Κόρδοβα, 785).	Πρώτα μοναστήρια. περ. 530: Ιουστινιανός κώδικας. 590: Γρηγόριος ο Μέγας, πάπας. 732: μάχη στο Poitiers. 800: Καρλομάγνος, αυτοκράτορας. 987: <i>les Capétiens</i> . 999: Gerbert, πάπας.	ΙΝΔΙΕΣ: Brahme gurta, μαθηματικός και αστρον. 632: θάνατος του Μωάμεθ. ΙΝΔΙΕΣ: ναός των ελεφάντων (10 ^{ος} αι.)	
11 ^{ος} -12 ^{ος}	ΑΥΓΟΥΣΤΙΝΙΣΜΟΣ <i>Σχολή της Σαρτρ</i>	ΑΝΣΕΛΜΟΣ (1033-1109) G. De Champeaux (1070-1121)	Αβελάρδος (1079-1142)	Νομιναλισμός Roscelin (1050-1120)	Σχολή του Saint-Victor ΙΟΥΔΑΪΚΗ ΣΧΟΛΗ Μαϊμονίδης (1135-1204)	Αβικέννα: γιατρός. περ. 1050: σχολή του Σαλέρνο. 12 ^{ος} αι.: απαρχή κατασκευής χαρτιού στη Γαλλία. περ. 1200: η γραπτή δεκαδική αρίθμηση στη Γαλλία.	1041: Trêve de Dieu. 1077: Canossa. ΟΙ ΣΤΑΥΡΟΦΟΡΙΕΣ (κατάληψη της Ιερουσαλήμ, 1099). Ο ΦΕΟΥΔΑΡΙΣΜΟΣ Το κοινοτικό κίνημα. ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑ (Παρισιού, 1200).	ΙΝΔΙΕΣ: ίδρυση του Angkor (περ. 900). ΙΝΔΙΕΣ: Bhascara, μαθηματικός. ΙΝΔΙΕΣ: εγκαθίδρυση της μουσουλμανικής εξουσίας (1193).	
13 ^{ος}	A. de Halès Μποναβεντούρα	ΠΕΙΡΑΜΑΤΙΚΕΣ ΤΑΣΕΙΣ Σχολή της Οξφόρδης R. Grosseteste Roger Bacon	ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΙΚΟΣ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΙΣΜΟΣ 1210: Η σύνοδος του Παρισιού καταδικάζει τη φυσική του Αριστοτέλη 1231: Ο Πάπας παραγγέλλει αναθεώρηση των <i>Φυσικών</i> του Αριστοτέλη Αλβέρτος ο Μέγας (1206-1280) ΘΩΜΑΣ ΑΚΙΝΑΤΗΣ (1224-1274) Παρακμή του σχολαστικισμού ...		Λατινικός αβερροϊσμός S. De Brabant 1270: Η Εκκλησία καταδικάζει τον αβερροϊσμό	J. Nemorarius: γεωμέτρης, γράμματα στην αριθμητική. P. de Maricourt: ο ερωτικός (περ. 1240). 1252: Πίνακας Αλφόνσου. R. Grosseteste: θεωρία φωτός. Roger Bacon: αληγμεία, αστρολ. Ο Μάρκο Πόλο στην Κίνα.	ΓΟΤΘΙΚΗ ΤΕΧΝΗ (N.-D. de Reims, 1211· Mont-St.-Michel, 1225). ΓΑΛΛΙΑ: Βιλλεαρδουίνος, Joinville – μυθοποιοί. <i>Renart – R. de la Rose</i> . Μαυριτανική τέχνη (Αλάμπρα, 1231-1338).	<i>Οι θρησκευτικές τάξεις:</i> (1210, φραγκισκαν· 1215, δομηνικ.) 1231: η Ιερά Εξέταση. 1258: Διατάξεις της Οξφόρδης (γέννηση αγγλ. κοινοβουλευτισμού). ΣΩΜΑΤΕΙΑ ΚΙ ΕΜΠΟΡΙΚΕΣ ΣΥΜΦΩΝ. Απελευθέρωση των δούλων 1236-1270: Saint Louis 1270: Τέλος των σταυροφοριών.	ΙΑΠΩΝΙΑ: εποχή του Kamakura (1274-1333): οι shoguns. ΚΙΝΑ: η μογγολική κατάληψη (1280).
14 ^{ος}	1366: Ο Πάπας βάζει τα έργα του Αριστοτέλη στο πρόγραμμα του πτυχίου.	Κονσεπτουαλισμός: Γ. του Όκαμ (1295-1350) P. d' Ailly	Φορμαλισμός: Raym. Lulle (1235-1315)	Μυστικισμός: M. Eckhart Gerson (-1429)	Σχολή της Πάδουα 1513: Νέα καταδίκη του αβερροϊσμού	περ. 1300: γενίκευση χρήσης της πυξίδας. Meister Dietrich: οπτικός. Albert de Saxe: θεωρία περί της βαρύτητας. Nic. Oresme: μαθηματ., φυσική, αστρολογία· θεωρία νομισμάτων	Εξκίνημα της ιταλικής Αναγέννησης (Dante, Πετράρχης, Giotto). ΓΑΛΛΙΑ: <i>Miracles de N.-D.</i> – μυστήρια – Froissart. περ. 1400: <i>Η μίμηση του Ι. Χρ.</i>	1285-1314: Philippe le Bel· οι νομομαθείς. 1311: σύνοδος της Βιέννης. 1312: γενικές εθνότητες. 1325: πρώτα κανόνια. 1337: ξεκίνημα του πολέμου των εκατό ετών.	ΚΙΝΑ: απώθηση των Μογγόλων· δυναστεία των Ming (1368). ΙΝΔΙΕΣ: οι Τάρταροι (Ταμερλάνος), 1398.
15 ^{ος}	ΝΕΟΠΛΑΤΩΝΙΣΜΟΣ: Νικόλαος Κουζάνος (1407-1464) Μαρσίλιος Φικίνος <i>Πανθειστικές τάξεις</i>	ΝΑΤΟΥΡΑΛΙΣΤΙΚΟΣ ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΙΣΜΟΣ	ΣΚΕΠΤΙΚΙΣΜΟΣ: Pierre Charron (1541-1603)	ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ: 1518: Morus, <i>Utopia</i> . 1532: Μακιαβέλι: <i>Ο ηγεμών</i> . 1541: La Boétie, <i>Serv. volontaire</i> . 1577: Bodin: <i>République</i> .	ΚΡΙΤΙΚΗ ΤΟΥ ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΙΣΜΟΥ: B. Telesio (1509-1588) Pierre Ramus (1515-1572): 1534: <i>Animadversiones in Aristotelem</i> . 1555: <i>Dialectique</i> (στα γαλλικά).	περ. 1440: Γουτεμβέργιος: η ΤΥΠΟΓΡΑΦΙΑ N. de Cusa: γεωμέτρης, κοσμογρ. <i>Regiomontanus</i> : τριγωνμετρία, χαρτογραφία ΟΙ ΝΑΥΤΙΚΕΣ ΑΝΑΚΑΛΥΨΕΙΣ (1492, Κολόμβος· 1498, Vasco da Gama· 1520, Μαγγελάνος· 1524, ο Verrazzane στη Ν. Υόρκη· 1534, J. Cartier). ΠΡΟΟΔΟΙ ΣΤΙΣ ΦΥΣ. ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ (Παράκελσος. Sylvius, ιατρική· Vésale, ανατομία· A. Paré, χειρουργική· Césalpin, βοτανική). – ΣΤΗΝ ΑΣΤΡΟΝΟΜΙΑ (ΚΟΠΕΡΝΙΚΟΣ, <i>De rev. orb. caelest.</i> , 1543· – ΣΤΑ ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΑ (Viète, άλγεβρα). – ΜΙΚΡΟΣΚΟΠΙΟ (περ. 1590)	ΖΩΓΡΑΦΟΙ: Fra Angelico· – Van Eyck (λαδομπογιά)· – μινιατούρες του Jean Fouquet. Villon· κωμωδίες· φάρσες (Pathelin). Η ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΗ – στην Ιταλία (da Vinci· Μιχαήλ Άγγελος· Ραφαήλ· Τισιανός· – Ariosto· Tasso· – Palestrina). – στη Γαλλία (P. Lescot· J. Goujon· – Rabelais· La Pléiade· – Montaigne). – στη Γερμανία (Ερασμος· Dürer).	1415: μαρτύριο του Jean Huss. 1431: μαρτύριο της Jeanne d' Arc. 1433: Jacques Coeur (το μεγάλο εμπόριο). 1438: les compagnies d' ordonnance. 1461-1483: Louis XI. 1484: Γενικές εθνότητες (Philippe Pot). 1513: Λέων 10 ^{ος} , πάπας. 1515-1547: François 1er. Η ΜΕΤΑΡΡΩΜΙΣΗ (1520, Λούθηρος· 1535, Καλβίνος). 1535: μαρτύριο του Thomas Morus. 1545-1563: Σύνοδος του Trente. 1562-1598: ΘΡΗΣΚΕΥΤ. ΠΟΛΕΜΟΙ 1600: μαρτύριο του Giord. Bruno.	1421: Πεκίνο, πρωτεύουσα της Κίνας. 1453: κατάληψη της Κωνσταντινούπολης από τους Τούρκους. ΚΙΝΑ: πρώτες εμπορικές σχέσεις με την Ευρώπη (1514). 1549: ο François Xavier στην Ιαπωνία. ΙΝΔΙΕΣ: Μογγολική αυτοκρατορία (1527-1857).
16 ^{ος}	Giordano Bruno (1548-1600) Th. Campanella (1568-1639)	Romponat (1462-1525) Vanini (1586-1619)	Jacob Böhme (1579-1624)						

ΧΡΟΝΟ-ΛΟΓΙΕΣ	ΓΕΝΙΚΗ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ				ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ	ΘΕΤΙΚΕΣ ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ	ΤΕΧΝΗ ΚΑΙ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ	ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΤ. ΓΕΓΟΝΟΤΑ	
1600-1650	<p>ΕΜΠΕΙΡΙΣΜΟΣ: Francis Bacon (1561-1626) <i>Novum Organum</i>, 1620. <i>De dignitate et augm. scientiarum</i>, 1623.</p> <p>HOBBS (1588-1679) <i>De nat. humana</i>, 1650.</p>	<p>ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ: François de Sales <i>Traité de l' amour de Dieu</i>, 1616.</p> <p>Blaise Pascal (1623-1662) <i>Entr. avec Saci</i>, 1654. <i>Pensées</i>, 1670.</p>	<p>ΟΡΘΟΛΟΓΙΣΜΟΣ:</p> <p>RENÉ DESCARTES (1596-1650)</p> <p><i>Discours de la méthode</i>, 1637.</p> <p><i>Meditationes de prima philosophia</i>, 1641.</p> <p><i>Principia philosophiae</i>, 1644.</p> <p><i>Les passions de l' âme</i>, 1649.</p>		<p>Althusius, <i>Politica</i>, 1603.</p> <p>Montchrestien, <i>Économie politique</i>, 1615.</p> <p>Campanella, <i>La città del Sole</i>, 1623.</p> <p>Grotius, <i>Jus belli et pacis</i>, 1625.</p> <p>HOBBS, <i>De Cive</i>, 1642. – <i>Leviathan</i>, 1651.</p>	<p>Aldrovandi, φυσ. ιστορ., π. 1600</p> <p>Kepler, νόμοι, 1609.</p> <p>Harvey, κυκλοφ. αίματος, 1628.</p> <p>ΓΑΛΙΛΑΙΟΣ, <i>Διάλογοι</i> (σύστημα του κόσμου), 1632. – Αρχές Δυναμικής, 1638.</p> <p>Fermat: γεωμετρ. και διαφορ. λογισμός, περ. 1635.</p> <p>DESCARTES, Géométrie analytique, 1637.</p> <p>Van Helmont, χημεία, ιατρική, περ. 1640.</p> <p>Torricelli, βαρόμετρο, 1643.</p> <p>PASCAL, αρχές υδροστατ., 1653.</p>	<p>Σαίξπηρ (<i>Άμλετ</i>, 1602).</p> <p>Θερβάντες (<i>Δον Κιχώτης</i>, 1605)</p> <p><i>Φλαμανδοί ζωγράφοι</i>: (Rubens- Van Dyck).</p> <p>ΓΑΛΛΙΑ: les Précieuses (<i>Hôtel de Rambouillet</i>, 1620).</p> <p>– Malherbe, (-1628): Corneille (<i>le Cid</i>, 1636). Poussin- Jacques Callot.</p> <p><i>Ισπανοί ζωγράφοι</i>: (Velasquez- Murillo), περ. 1640.</p> <p><i>Ολλανδοί ζωγράφοι</i>: (Ruysdaël, Rembrandt).</p>	<p>1610: θάνατος του Ερρίκου IV.</p> <p>1611: θεμελ. του Oratoire.</p> <p>1619: μαρτύριο του Vanini.</p> <p>1624: Richelieu.</p> <p>1624: το γαλλικό κοινοβούλιο απαγορεύει μια διάλεξη κατά του Αριστοτέλη.</p> <p>1631: <i>Gazette de France</i>.</p> <p>1631: καταδίκη του Γαλλιού.</p> <p>1634: εξέγερση των Croquants.</p> <p>1638: ο Vincent de Paul δημιουργεί τα Enfants trouvés.</p> <p>1640: Jansen, <i>Augustinus</i>.</p> <p>1648: παράδ. Βεσφαλίας.</p>	
1650-1700	<p>LOCKE (1632-1704) <i>Essai concernant l' entend. hum.</i> 1690.</p>	<p>MALEBRANCHE (1638-1715) <i>Rech. de la Vérité</i>, 1674. <i>Traité de Morale</i>, 1684. <i>Entr. métaph.</i>, 1688.</p>	<p>SPINOZA (1632-1677) <i>Cogitata met.</i>, 1663. <i>Ηθική</i>, 1677. <i>De intellectus emendatione</i>, 1662.</p>	<p>LEIBNIZ (1646-1716) <i>De princ. indiv.</i> 1663. <i>Disc. de mét.</i>, 1686. <i>Syst. n. de la n.</i>, 1695. <i>Nouv. Essais</i>, 1704. <i>Théodicée</i>, 1710. <i>Monadologie</i>, 1714.</p>	<p>ΔΕΥΤΕΡΕΥΟΝΤΕΣ ΚΑΡΤΕΣΙΑΝΟΙ Logique de Port-Royal, 1662. Bossuet, <i>Conn. de Dieu</i>, 1680. Arnauld, <i>Vraies et faux idées</i>, 1683. Fénelon, <i>Existence de Dieu</i>, 1712.</p>	<p>SPINOZA, <i>Tract. theol.-pol.</i>, 1670.</p> <p>Bossuet, <i>Pol. tirée de l' Écriture sainte</i>, 1678.</p> <p>LOCKE, <i>Letters Concerning Toleration</i>, 1685. – <i>Two Treatises of Government</i>, 1689.</p> <p>Domat, <i>Lois civiles</i>, 1689.</p> <p>Boisguillebert, <i>Détail de la France</i>, 1695.</p>	<p>O. de Guericke, mach. pneu- matique, 1655.</p> <p>Boyle, συμπύεση αερίου, 1661.</p> <p>NEWTON και LEIBNIZ, ο διαφορικός λογισμός, περ. 1670.</p> <p>Mariotte, συμπύεση aer., 1676.</p> <p>NEWTON, <i>Principes de la philos. naturelle</i>, 1687.</p> <p>Huygens, θεωρία φωτός, 1690.</p> <p>Leuwenhoeck, το μικροσκόπιο στη φυσ. ιστορία, 1695.</p>	<p>Μίλτον, <i>Χαμένος παράδ.</i>, 1667.</p> <p>Ο ΚΛΑΣΙΚΙΣΜΟΣ: (Pascal, <i>Provinciales</i>, 1657- La Rochefoucauld, <i>Max</i>, 1665- Molière, <i>Μισάνθρωπος</i>, 1666- Boileau, <i>Ποιητ. τέχνη</i>, 1674- Racine, <i>Φαίδρα</i>, 1677- Bossuet, <i>Or. fun. Condé</i>, 1687- La Bruyère, <i>Χαρακτήρες</i>, 1688- – Mansart, παλάτι Βερσαλλ., 1680- – Puget- – Le Sueur- Le Brun- – Lulli: όπερες.</p>	<p>1653: ΑΓΓΛΙΑ: Cromwell.</p> <p>1656: καταδίκη Γιανσενισμού.</p> <p>1663: ο Descartes στο Index.</p> <p>1661-1715: ΛΟΥΔΟΒΙΚΟΣ XIV: Colbert: η μεγάλη βιομηχαν. Λουνοί: διαρκή στρατεύματα.</p> <p>1685: ανάκληση των αποφ. της Nantes.</p> <p>ΑΓΓΛΙΑ: 1679, habeas corpus- – 1689, Διακήρυξη δικαιωμ.</p>
1700-1750	<p>Shaftesbury <i>Characteristics</i>, 1711.</p> <p>HUME (1711-1776) <i>Treatise of Hum. Nature</i>, 1739. <i>Enquiry Concern. Hum. Understan.</i>, 1748. <i>Dialogues Conc. Nat. Rel.</i>, 1779.</p>	<p>BERKELEY (1685-1753) <i>Theory of vision</i>, 1709. <i>Principles of Hum. Knowledge</i>, 1710. <i>Dialogue Hylas- Philonous</i>, 1713. <i>Siris</i>, 1744.</p> <p>CONDILLAC (1715-1780) <i>Orig. des connoiss. humaines</i>, 1746. <i>Traité des System.</i>, 1749. <i>Traité des Sensat.</i>, 1754. <i>Traité des Animaux</i>, 1755. <i>Logique</i>, 1780.</p>	<p>ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΤΟΥ NEWTON Sam. Clarke (1705) <i>The Being and Attributes of God</i>.</p> <p>Βολταίρος (1738) <i>Éléments de la philos. de Newton</i></p> <p>ΘΕΤΙΚΗ ΚΑΙ ΕΠΙ-ΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΤΑΣΗ</p> <p>David Hartley <i>Observations on Man</i>, 1749.</p> <p>Joseph Priestley <i>Disquisitions to Matter and Spirit</i>, 1777.</p>	<p>WOLFF <i>Logica</i>, 1728. <i>Psych. empir.</i>, 1732. <i>Psych. rationalis</i>, 1734.</p> <p>ΣΚΕΠΤΙΚΙΣΜΟΣ P.-D. Huet, <i>Traité de la faiblesse de l' esprit humain</i>, 1722.</p> <p>ΟΡΘΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΤΩΝ «ΦΙΛΟΣΟΦΩΝ» La Mettrie, <i>Hist. nat. de l' âme</i>, 1745. D' Alembert, <i>Disc. à l' Encycl.</i>, 1751. Helvetius, <i>De l' esprit</i>, 1758. D' Holbach, <i>Syst. de la Nature</i>, 1770.</p>	<p>Abbé de St. Pierre, <i>Projet de paix perpetuelle</i>, 1713.</p> <p>VICO, <i>Princ. de la Philos. de l' histoire</i>, 1725.</p> <p>Wolf, <i>Jus naturae</i>, 1740.</p> <p>Süssmilch, <i>Premier ouvrage de démographie</i>, 1741.</p> <p>VICO, υπόθεση περί του ricorso, 1744.</p> <p>Burlamaqui, <i>Principes du droit Naturel</i>, 1747.</p> <p>MONTESQUIEU, <i>Esprit des Lois</i>, 1748.</p> <p>Achenwall, στατιστική, 1750.</p> <p>Βολταίρος, <i>Essai sur les Moeurs</i>, 1756.</p> <p>ROUSSEAU, <i>Contrat social</i>, 1762.</p> <p>Puffendorf, <i>De jure gentium et naturae</i>, 1763.</p> <p>ΟΙ ΦΥΣΙΟΚΡΑΤΕΣ: Quesnay, <i>Tableau éconóm.</i>, 1758.</p> <p>Turgot, <i>Formation et distrib. des richesses</i>, 1766.</p> <p>Mercier de la Rivière, <i>Ordre</i>, 1767</p>	<p>Stahl, ο ανιμισμός, 1707- – θεωρία περί φλογισμού. Marmite de Parin, 1707.</p> <p>J. Bernoulli, λογισμός πιθανοτήτων, 1713.</p> <p>Cheselden, χειρουργ., 1728.</p> <p>Varignon, μηχανική, 1725.</p> <p>Maupertius, μέτρηση του μεσημβρινού, 1736.</p> <p>Linné, <i>Fund. botanica</i>, 1737.</p> <p>D' Alembert, μηχανική, 1743.</p> <p>Ch. Bonnet, φυσ. ιστορ., 1745.</p> <p>Musschenbroek, μπουκ., 1746.</p> <p>Buffon, ιδέα περί εξέλιξης, 1749.</p> <p>Η ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑ, 1751-1780.</p> <p>Kant, θεωρία νεφελώμ., 1753.</p> <p>Réaumur, πείραμα χώνευσης, 1756.</p> <p>Bernard de Jussieu, βοτανική ταξινόμηση, 1758.</p> <p>Mule-Jenny, 1764.</p> <p>Ατμομηχανή του Watt, 1769.</p> <p>Priestley, το οξυγόνο, 1774.</p> <p>Jenner, ο εμβολιασμός, 1775.</p>	<p>– Puget- – Le Sueur- Le Brun- – Lulli: όπερες.</p> <p>ΔΙΑΜΑΧΗ ΠΑΛΙΩΝ ΚΑΙ ΜΟΝΤΕΡΝΩΝ (Fénelon, <i>Γράμμα στην Ακαδημία</i>, 1716)</p> <p>Αντιβασιλεία: Watteau.</p> <p>Πρωτόλεια του Βολταίρου. Montesquieu (<i>Lettres Persanes</i>, 1721- <i>Romains</i>, 1734). Vauvenargues (1746).</p> <p>Μουσικοί: Bach. Haendel: ορατόρια.</p>	<p>1701-1714: πόλεμος διαδοχής της Ισπανίας.</p> <p>1705: σπονδές.</p> <p>1709: λιμός.</p> <p>1710: καταστρ. του Port-Roal.</p> <p>1713: συνθήκη Ουτρέχτης, υπερίσχυση Αγγλίας.</p> <p>1713: βούλα Unigenitus.</p> <p>1721: σύστημα του Law.</p> <p>1723-1774: Λουδοβίκος XV.</p> <p>1729: οι δαμοιζόμενοι.</p> <p>1740: Φρειδερίκος II. – Μαρία-Τερέζα.</p> <p>1740-48: Αυστρ. πόλεμος.</p>	
1750-1770	<p>Hutcheson <i>A System of Moral Philosophy</i>, 1755.</p> <p>Adam Smith <i>Theory of Moral Sentiments</i>, 1759.</p>					<p>Η ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑ, 1751-1780.</p> <p>Kant, θεωρία νεφελώμ., 1753.</p> <p>Réaumur, πείραμα χώνευσης, 1756.</p> <p>Bernard de Jussieu, βοτανική ταξινόμηση, 1758.</p> <p>Mule-Jenny, 1764.</p> <p>Ατμομηχανή του Watt, 1769.</p> <p>Priestley, το οξυγόνο, 1774.</p> <p>Jenner, ο εμβολιασμός, 1775.</p>	<p>Βολταίρος: <i>Μερόπη</i>, 1745- – <i>Candide</i>, 1758.</p> <p>J.-J. Rousseau, <i>Disc. Sur l' Inégal.</i>, 1755- <i>Nouv. Héloïse</i>, 1761- <i>Émile</i>, 1762.</p> <p>Palissot, <i>les Philosophes</i>, 1760.</p> <p>Diderot, <i>Salons</i>, από 1765.</p> <p>Ζωγράφοι: Fragonard, Greuze. Γλύπτες: Pigalle, Falconet.</p>	<p>1750: απόγειο γαλλ. αποικισμ.</p> <p>1755: Βολταίρος στο Ferney.</p> <p>ΑΓΓΛΙΑ: 1757-61, πρώτος Διαμάχη κατά των Ιησουιτών (διδώθηκαν από Πορτογαλία, 1759- – από Γαλλία, 1764).</p> <p>1762: μαρτύριο του Calas.</p> <p>1763: συνθήκη Παρισίου, απώλεια γαλλ. αποικιών.</p>	

ΧΡΟΝΟ-ΛΟΓΙΕΣ	ΓΕΝΙΚΗ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ			ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ	ΘΕΤΙΚΕΣ ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ	ΤΕΧΝΗ ΚΑΙ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ	ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΤ. ΓΕΓΟΝΟΤΑ		
1770-1800	ΕΜΠΕΙΡΙΣΜΟΣ (Επίδραση από Condillac) → — (Επίδραση από Hume)	→ ΙΔΕΟΛΟΓΟΙ Cabanis <i>Rapp. de physique et du moral</i> , 1799. Destutt de Tracy <i>Ét. d' ideologie</i> , 1804.	Écossais REID (1710-1796) <i>Inquiry into the human mind</i> , 1764 <i>Intellectual powers of Man</i> , 1785. Active Powers, 1789.	IMMANUEL KANT (1724-1804) <i>De mundi sensib. et intell.</i> , 1770- <i>Kritik der reinen Vernunft</i> , 1781- <i>Grundlegung z. Metaph. der Sitten</i> , 1785- <i>Kritik der prakt. Vernunft</i> , 1788- <i>Kritik der Urteilkraft</i> , 1790.	D' Holbach, <i>Système social</i> , 1773 Adam Smith , Ο πλούτος των εθνών, 1776. Herder, <i>Φιλοσοφία της ιστορίας</i> , 1784. Condorcet, <i>Tabl. des progress de l' esprit humaine</i> , 1794. (Babeuf), <i>Manif. des Egaux</i> , 1796 KANT , <i>Διαρκής ειρήνη</i> , 1795- <i>Για ένα υποτ. δικαίωμα</i> , 1797.	Lavoisier, η καύση, 1777. Barthez, ιατρ., βιταλισμός, 1778. Η μηχανή του Atwood, π. 1780. Mongolfier, 1783. Goethe, <i>Μεταμόρφωση των φυτών</i> , 1790. Volta, η ηλεκτρική γεννήτρια, 1796-1800. Bichat, ιατρ., οργανισμός, 1800.	Beaumarchais. B. de Saint-Pierre, <i>Μελέτες της φύσης</i> , 1784. Μουσικοί: Haydn, η συμφωνία- Glück, το λυρικό δράμα- Mozart (<i>Don Juan</i> , 1787).	1776: USA: Η Διακήρυξη της Ανεξαρτησίας. 1776: ΓΑΛΛΙΑ: κατάργηση των Σωματείων. 1781: ΑΥΣΤΡΙΑ: κατάργηση της δουλείας. – θέσπιση ανοχής. Η ΓΑΛΛΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ: 1789: Διακήρυξη ανθρωπίνων Δικαιωμάτων. 1792: η Δημοκρατία.	
1800-1850	Bentham (1748-1832) James Mill <i>Ανάλ. των φιλ. του πνεύματος</i> , 1829. ↓ J. Stuart Mill (1800-1873) <i>Λογική</i> , 1843- <i>Ωφελιμισμό</i> , 1861. <i>Ph. de Hamilton</i> , 1865. Bain <i>Émotions et volonté</i> , 1859. ↓ ΕΞΕΛΙΚΤΙΣΜΟΣ Herbert Spencer (1820-1903) <i>First Principles</i> , 1862- <i>Principles of Psychology</i> , 1855- <i>The Principles of Ethics</i> , t. 1, 1879- <i>The Study of Sociology</i> , 1873.	↓ Maine de Biran (1766-1824) <i>L'habitude</i> , 1803. ↓ ΘΕΤΙΚΙΣΜΟΣ Saint-Simon (1760-1824) ↓ Auguste Comte (1798-1857) <i>Cours phil. posit.</i> , 1830-1842. <i>Disc. espr. posit.</i> , 1844. <i>Politique pos.</i> , 1851. Littré <i>Paroles de philos. posit.</i> , 1859. Taine <i>Philos. classiques</i> , 1856. <i>L' intelligence</i> , 1870.	Dugald Stewart (1753-1828) <i>Phil. Human Mind</i> , 1792-1827. Hamilton (1788-1856) ↓ ΕΚΛΕΚΤΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΙΔΕΑΛΙΣΜΟΣ Royer-Collard (1763-1845) Victor Cousin (1792-1867) Jouffroy <i>Mélanges philos.</i> , 1833. Ad. Garnier <i>Fac. de l' âme</i> , 1852. Ravaisson <i>L'habitude</i> , 1838. <i>La phil. en France</i> , 1878. Fouillée <i>Liberté et determinisme</i> , 1872.	FICHTE (1762-1814) <i>Wissenschaftslehre</i> , 1794. ↓ GEORG W.F. HEGEL (1770-1834) <i>Φαινομενολογία του πνεύμ.</i> , 1807- <i>Η επιστήμη της Λογικής</i> , 1812-16- <i>Εγκυκλοπαίδεια των φιλ. επιστημών</i> , 1817. ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΑΠΟ Ι. KANT ΠΕΣΣΙΜΙΣΜΟΣ: A. Schopenhauer (1788-1860) <i>Ο κόσμος ως βούληση</i> , 1819. <i>Βασικά προβλήμ. της Ηθικής</i> , 1841. E. von Hartmann <i>Philosophie des Unbewußten</i> , 1869. NEO-ΚΡΙΤΙΚΙΣΜΟΣ Renouvier (1815-1903) <i>Essais de critique générale</i> , 1854. <i>Sc. de la Morale</i> , 1869.	SCHELLING (1775-1854) <i>System des transcend. Idealismus</i> , 1800. ↓ ΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΕΣ ΘΕΩΡΙΕΣ: Owen, <i>Απόψεις για την κοινωνία</i> , 1812. Saint-Simon, <i>Syst. Industr.</i> , 1821- – <i>Nouv. christianisme</i> , 1825. Fourier, <i>Assoc. agricole</i> , 1822. W. Thompson, <i>Principles of the distribution of wealth</i> , 1824. Δόγματα του Saint-Simon, 1829. Hegel, <i>Φιλοσ. του δικαίου</i> , 1821. Comte , νόμος των 3 κρατών, 1822- – η λέξη <i>Κοινωνιολογία</i> , 1838. Tocqueville, <i>Η δημοκρατ.</i> , 1835. Proudhon, <i>Τι είναι ιδιοκτ.</i> , 1840. Marx-Engels, <i>Κομμ. μανιφ.</i> , 1848. Bastiat, <i>Οικονομ. αρμονίες</i> , 1849. L. Feuerbach <i>Η ουσία του χριστιανισμού</i> , 1841. Karl Marx <i>Η γερμανική ιδεολογία</i> , 1844-45. Friedrich Engels <i>Ο Feuerbach και η παρακμή της γερ. φιλοσοφίας</i> , 1886. ΞΕΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΣ Herbart <i>Η ψυχολογία ως επιστήμη</i> , 1824. E.-H. WEBER <i>Αισθησιμετρία</i> , (1830-1832) G. Th. Fechner, <i>Ψυχοφυσική</i> , 1868.	De Bonald, <i>Légis. primit.</i> , 1802. Saint-Simon, ιδέα της Κοινωνιολογίας, 1802. De Maistre, <i>Du Pape</i> , 1819. ΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΕΣ ΘΕΩΡΙΕΣ: Owen, <i>Απόψεις για την κοινωνία</i> , 1812. Saint-Simon, <i>Syst. Industr.</i> , 1821- – <i>Nouv. christianisme</i> , 1825. Fourier, <i>Assoc. agricole</i> , 1822. W. Thompson, <i>Principles of the distribution of wealth</i> , 1824. Δόγματα του Saint-Simon, 1829. Hegel, <i>Φιλοσ. του δικαίου</i> , 1821. Comte , νόμος των 3 κρατών, 1822- – η λέξη <i>Κοινωνιολογία</i> , 1838. Tocqueville, <i>Η δημοκρατ.</i> , 1835. Proudhon, <i>Τι είναι ιδιοκτ.</i> , 1840. Marx-Engels, <i>Κομμ. μανιφ.</i> , 1848. Bastiat, <i>Οικονομ. αρμονίες</i> , 1849. Le Play, <i>Ουνριεσ ευρωπ.</i> , 1854. Η «Ψυχολογία των λαών», 1859. Bachofen, <i>Das Mutterrecht</i> , 1861 Fustel de Coulanges, <i>Η αρχαία πόλη</i> , 1864. Proudhon, <i>Περί δικαιοσύνης</i> , 1858. – <i>Capacité politique des classes ouvrières</i> , 1867. Karl Marx , <i>Το Κεφάλαιο</i> , 1867.	Μετρικό σύστημα, 1801. Dalton , ατομική θεωρία, 1803. Gall, φρενολογία, 1808. Lamarck , <i>Ζωολογική φιλοσοφία</i> , 1809. Georges Cuvier, <i>Révolutions du globe</i> , 1812. L. Proust, νόμος των καθορισμένων αναλογιών, 1815. Fresnel, <i>Το φως</i> , 1822. Garnot , Η θερμοδυναμική, 1824. Διαμάχη Cuvier-Geoffroy-Saint-Hilaire, 1830-32. Η νταγκερευσιπία, 1839. Mayer, διατήρηση της ενέργειας, 1842. Cournot, πιθανότητες, 1843. Miller, spectrum analysis, 1843. Ηλεκτρικός τηλέγραφος, 1844. Leverrier, ανακ. Ποσειδ., 1846. Helmholtz, Διατ. δύναμη, 1847. Simpson, αναισθ. με χλωροφόρ., 1847. Lyell , <i>Γεωλογία</i> , 1852. Helmholz, <i>Optiq. physiol.</i> , 1856. Darwin , <i>Η καταγωγή των ειδών</i> , 1859. Broca, εγκεφαλικές τοποθεσίες, 1861. Pasteur, πειράμ. για αυθόρμητη γέννηση, 1862-1864. Cl. Bernard , <i>Introd. à l' etude de la Médecine experim.</i> , 1865. Berthelot , η θερμοχημεία, 1865.	Staël, <i>De la littérature</i> , 1800. Chateaubriand, <i>René</i> – <i>Génie du Christianisme</i> , 1802. Goethe , <i>Faust</i> , 1808. Ο ΡΟΜΑΝΤΙΣΜΟΣ: Ζωγράφοι: Géricault· Delacroix. Lamartine, <i>Méditations</i> , 1820. V. Hugo, <i>Hernani</i> , 1830· <i>Feuilles d' Automne</i> , 1831. Musset, <i>Les Nuits</i> , 1835-40. Μουσικοί: Beethoven (Συμφωνία μαζί με χορωδία, 1824). Wagner (<i>Tannhäuser</i> , 1845). Μυθιστορήματα: Stendhal, <i>Le Rouge et le Noir</i> , 1831. Balzac, <i>Eug. Grandet</i> , 1833. Carlyle, <i>Οι ήρωες</i> , 1840. Emerson, <i>Repres. Men</i> , 1850.	1802: ΑΓΓΛΙΑ: 1 ^{ος} κοινωνικός νόμος (για την παιδ. εργασία). (στη Γαλλία, 1841). ΝΑΠΟΛΕΩΝ 1799: το Προξενείο. 1804: Αστικός Κώδικας· Αυτοκρατορία. 1815: Βατερλώ· συνδιάσκ. της Βιέννης· η Ιερή Συμμαχία· η Αποκατάσταση. 1825: ΑΓΓΛΙΑ: αναγνώριση του δικαιώματος απεργίας. 1825: ΓΑΛΛΙΑ: νόμος περί ιεροσυλίας. 1830: επανάσταση Ιουλίου. 1830: οι σιδηρόδρομοι. 1834: 1 ^ο εργατ. συνδικάτο 1836: φτηνές εφημερίδες, <i>La Presse</i> . 1840: L. Blanc: Οργάν. εργασ. 1848: ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ ΦΕΒΡΟΥ-ΑΡΙΟΥ , η 2 ^η Δημοκρατία και η καθολική ψήφος. 1851-52: ΓΑΛΛ.: πραξικόπημα – η 2 ^η αυτοκρατορία. 1860: η ελεύθερη ανταλλαγή. 1861: ΡΩΣΙΑ: κατάργηση της δουλείας. 1864: ο Syllabus· – η Διεθνής Ένωση Εργατών. 1866: μάχη στο Sadowa (= Königgrätz) 1870: Σύνοδος Βατικανού· – γαλλοπρωσικός πόλεμος – η 3 ^η Δημοκρατία.
1850-1870									

ΧΡΟΝΟ-ΛΟΓΙΕΣ	ΓΕΝΙΚΗ ΚΑΙ ΗΘΙΚΗ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ				ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑ	ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ	ΘΕΤΙΚΕΣ ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ ΚΑΙ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ	ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ	
1870-1890	(Επίδραση του Kant) ↓ ΣΤΟΧΑΣΤΙΚΟΣ ΙΔΕΑΛΙΣΜΟΣ J. Lachelier <i>Fond. induc.</i> , 1871. <i>Psych. et métaphysique</i> , 1885.	(Επίδραση του Hegel) ↓ F.-H. Bradley <i>Εμφάνιση και πραγματικότητα</i> , 1893. J. Royce <i>Ο κόσμος και το άτομο</i> , 1900-02. B. Croce <i>Φιλοσοφία του πνεύματος</i> , 1902.	ΡΟΜΑΝΤΙΣΜΟΣ Fr. Nietzsche <i>Πολύ ανθρ.</i> , 1878. <i>Χαρ. επιστ.</i> , 1882. <i>Ζαρατούστ.</i> , 1883. <i>Γενεαλ. ηθ.</i> , 1887.	ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ ΤΗΣ ΣΥΜΠΤΩΣΗΣ A. Cournot <i>Mat. vit. ration.</i> , 1875. É. Boutroux <i>Conting. lois nat.</i> , 1874.	(Επίδραση του A. Comte) ↓ ΕΜΠΕΙΡΙΚΟΣ ΚΡΙΤΙΚΙΣΜΟΣ R. Avenarius, <i>Κριτ. καθ. εμπειρ.</i> , 1890 Mach, <i>Γνώση και πλάνη</i> , 1905.	E. Tylor, <i>Πρωτόγονη κουλτ.</i> , 1871. Spencer, <i>Αρχές κοινωνιολ.</i> , 1876. Espinas, <i>Ζωικές κοινωνίες</i> , 1877. Dilthey, <i>Εισαγ. στις ανθρώπινες επιστήμες</i> , 1883. W. Wundt, <i>Ηθική</i> , 1885. Tönnies, <i>Κοινότ. και κοινων.</i> , 1887 G. Tarde, <i>Μίμηση</i> , 1890. J.G. Frazer, <i>Rameau d'or</i> , 1890. E. Durkheim <i>Division du travail social</i> , 1893. <i>Règles de la méthode soc.</i> , 1895. F. Giddings <i>Αρχές της κοινωνιολογ.</i> , 1896. L. Lévy-Bruhl <i>Morale et scien. des mœurs</i> , 1903 <i>Fonct. mentales soc. inf.</i> , 1910. Max Weber <i>Προτεσταντική ηθική</i> , 1904. Marcel Mauss <i>Sociétés eskimos</i> , 1906. Bouglé, <i>Castes</i> , 1908. Simmel, <i>Κοινωνιολογία</i> , 1908. Paul Fauconnet <i>La Responsabilité</i> , 1920. G. Davy, <i>La Foi jurée</i> , 1922. L. Lévy-Bruhl <i>Mentalité primitive</i> , 1922. François Simiand <i>Le salaire</i> , 1923. Max Scheler <i>Κοινωνιολογία της γνώσης</i> , 1924. Nikolai Bukharin <i>Ιστορικός υλισμός</i> , 1925. K. Mannheim <i>Ιδεολογία και ουτοπία</i> , 1929. J. Moreno, <i>Κοινωνιομετρία</i> , 1934. J. Stöetzel, <i>Th. des opinions</i> , 1943. P. Sorokin, <i>Soc. cult. person.</i> , 1947 Lévi-Strauss <i>Structures parentés</i> , 1949. Bettelheim, <i>Au verre en 1950</i> , 1950 G. Gurvitch <i>Traité de Sociologie</i> , 1960.	Th. Ribot <i>Psych. anglaise contemp.</i> , 1870. <i>Psych. allem. contemp.</i> , 1879. Wilhelm Wundt <i>Φυσιολογική Ψυχολογία</i> , 1874. Th. Ribot <i>Maladies de la mémoire</i> , 1881- <i>de la volonté</i> , 1883- <i>de la personnalité</i> , 1885. Pierre Janet <i>Ψυχολογ. αυτοματισμός</i> , 1889. Ehrenfels, <i>Qual. de forme</i> , 1890. W. James, <i>Αρχές ψυχολ.</i> , 1890. Th. Ribot <i>Psychologie des sentim.</i> , 1896. S. Freud <i>Die Traumdeutung</i> , 1900. G. Dumas, <i>Tristesse et joie</i> , 1900. Alfred Binet <i>Étude experiment. intell.</i> , 1903. Κλίμακα μέτρησης τεστ, 1905. É. Claparède, <i>Psych. enfant</i> , 1905 Mc Douglall <i>Εισαγ. στην κοινων. ψυχολ.</i> , 1908 J. M. Baldwin <i>Ατομο και κοινωνία</i> , 1910. Ch. Lalo <i>Sentiments esthétiques</i> , 1910. Alfred Adler <i>Ο νευρικός χαρακτήρας</i> , 1912. Wertheimer, Köhler κ.ά. Ψυχολογία της μορφής, 1912. K. Jaspers, <i>Ψυχοπαθολογία</i> , 1913 Blondel, <i>Consc. morbide</i> , 1914. Spranger, <i>Ζωικές μορφές</i> , 1914. Freud, <i>Εισαγ. στην ψυχαν.</i> , 1916. G. Dumas <i>Traité de psychologie</i> , 1923. Max Scheler, <i>Συμπάθεια</i> , 1923. J. Piaget <i>Langage et pensée enfant</i> , 1924. Halbwachs, <i>Mémoire</i> , 1925. Watson, <i>Behaviorism</i> , 1925. Pierre Janet <i>De l'angoisse à l'extase</i> , 1926. Karl Jung (1875-1961). Goldstein, <i>Δομή του οργαν.</i> , 1934 Woodworth, <i>Πειραμ. Ψυχ.</i> , 1938. Merleau-Ponty, <i>Comport.</i> , 1942. Piéron, <i>Sensation</i> , 1945.	Ο ΣΥΜΒΟΛΙΣΜΟΣ: Mallarmé, <i>Φαίνος</i> , 1876. Verlaine, <i>Romances</i> , 1874. Ο ΝΑΤΟΥΡΑΛΙΣΜΟΣ: Zola: <i>R.-Macquart</i> , 1871-1893. Huysmans, <i>À rebours</i> , 1887. H. Poincaré: οι λειτουργίες φούζιας, 1881. Pasteur: εμβόλιο λύσσας, 1885 Hertz: κύματα, 1887. Branly: δέκτης ασυρμάτ., 1890. Barrès, <i>Bérénice</i> , 1891. Pavlov, <i>ανακλαστικά</i> , 1892. Roentgen: ακτίνες X, 1895. Marconi: ασύρματος, 1896. Ader: αεροπλάνο, 1897. Curie: ράδιο, 1898. Hilbert: <i>Θεμέλια γεωμ.</i> , 1899. Planck: κβάντα, 1900. De Vries: αλλοιώσεις, 1900. A. France: <i>Bergeret</i> , 1901. A. Gide: <i>L'Immoraliste</i> , 1902. Einstein: θεωρία σχετικ., 1905. Lapricque: χροναξία, 1907. Ο κυβισμός, 1908. Morgan: χρωμοσώματα, 1910. Russell-Whitehead: <i>Μαθηματικές αρχές</i> , 1910-13. Claudel: <i>3 gr. Odes</i> , 1911. Proust, <i>Temps perdu</i> , 1914-23. E. Rutherford: Μετατροπή αζώτου, 1919. Valéry, <i>Charmes</i> , 1922. R. Martin du Gard: <i>Les Thibault</i> , 1922-37. Jules Romains: <i>Les h. de bonne vol.</i> , 1925-46. L. de Broglie: Κυματοειδής μηχανική, 1923. Ο σουρεαλισμός, 1924. F. Mauriac, <i>Desqueyrous</i> , 1927 W. Heisenberg: Αρχή αβεβαιότητας, 1927. Fleming: πενικιλίνη, 1928. Το κύκλοτρο, 1929. Ανακάλ. Πλούτωνα, 1930. St.-Exupéry, <i>Νυχτ. πτήση</i> , 1931 Joliot-Curie: ραδιενέρ., 1933. Τα ραντάρ, 1933. Ατομική βόμβα, 1945.	1871: ΑΓΓΛΙΑ: νομιμοποίηση των συνδικάτων. 1870-77: Livingstone, Stanley. 1875: 3^η Δημοκρατία , το Σύνταγμα. 1878: Διάσκεψη Βερολίνου. 1879: ο Θωμισμός, επίσημη φιλοσοφία της Εκκλησίας. 1882: ΓΑΛΛΙΑ: υποχρ. εκπαίδ. 1884: νόμος για τα συνδικάτα. 1885: αποστολή του Tonkin. 1885: ΓΕΡΜ.: εθνοσοσιαλισμ. 1891: Λέων XII: εγκύκλιος Rerum novarum. 1895: σφαγή Αρμενίων. 1898: νόμος εργατ. ατυχημάτ. 1897-1906: υπόθεση Dreyfus. 1899: σύνδιάσκεψη ειρήνης. 1901: νόμος για συνεταιρισμ. 1904: Αντάντ (εγκάρδια συνεν.) 1901-08: USA: Th. Roosevelt. 1905: ρωσο-ιαπων. πόλεμος. 1905: ΓΑΛΛΙΑ: χωρισμός Εκκλ. και Κράτους. 1911: Κινέζικη Δημοκρατία. 1912: βαλκανικός πόλεμος. 1914-19: 1^{ος} Παγκόσμ. πόλεμ. 1917: ρωσική επανάσταση. 1919: Κοινωνία των Εθνών. 1919: ΓΕΡΜΑΝΙΑ: Σύνταγμα της Βαϊμάρης. 1922: Σοβιετική Ένωση. 1922: ΙΤΑΛΙΑ: Μουσολίνι, ο φασισμός. 1925: Λοκάρνο. 1927: διάσχιση Ατλαντικού με αεροπλάνο. 1933: ΓΕΡΜΑΝΙΑ: Χίτλερ, ο φασισμός. 1939-45: 2^{ος} παγκόσμ. πόλεμος 1945: Οργανισμός Ην. Εθνών. 1945: ΓΑΛΛΙΑ: 4 ^η Δημοκρατία. 1946: URSS: Κομμινφόρμ. 1948: δολοφονία του Γκάντι. 1948: παγκόσμια διακήρυξη των Ανθρώπινων Δικαιωμάτων 1953: θάνατος του Στάλιν. 1956: Ουγγρική επανάσταση. 1959: Ευρωπ. Κοινή Αγορά 1960: ανεξαρτ. αφρ. χωρών.
1890-1960	ΣΧΕΤΙΚΙΣΜΟΣ Simmel, <i>Intr. sc. de la morale</i> , 1892 Volkelt, <i>Sources de la certitude</i> , 1900. Höfding, <i>Phil. de la religion</i> , 1901. ΝΕΟΚΑΝΤΙΑΝΙΣΜΟΣ Rickert, <i>Αντικείμ. της γνώσης</i> , 1892. A. Riehl, <i>Φιλοσ. του παρόντ.</i> , 1902. H. Cohen, <i>Λογ. της καθ. γνώσης</i> , 1902 Natorp, <i>Σύστημα ιδεών</i> , 1903. — ΟΡΘΟΛΟΓΙΣΜΟΣ Fr. Rauh <i>L'expér. morale</i> , 1903. E. Meyerson <i>Ταυτότητα και πραγματικ.</i> , 1912. <i>Explic. des sc.</i> , 1921. J. Benda <i>Une philos. de la mobilité</i> , 1912. D. Parodi <i>Probl. moral</i> , 1909 <i>Philos. cont.</i> , 1918 <i>Le probl. pol. et la Démocr.</i> , 1945. A. Lalande <i>Vocab. phil.</i> , 1928. <i>La Raison...</i> , 1948.	ΣΥΝΘΕΤΙΚΟΣ ΙΔΕΑΛΙΣΜΟΣ O. Hamelin <i>Éléments princ. de la représent.</i> , 1907 — ΚΡΙΤΙΚΟΣ ΙΔΕΑΛΙΣΜΟΣ L. Brunschvicg <i>Idéal. cont.</i> , 1905. <i>Étapes de la phil. mathémat.</i> , 1912. <i>Expér. hum. Et causal phys.</i> , 1922. <i>Progrès de la conscience</i> , 1927. ΣΠΙΡΙΤΟΥΑΛΙΣΜΟΣ L. Lavelle <i>De l'Être</i> , 1927. <i>De l'Acte</i> , 1937. G. Marcel, <i>Journal métaph.</i> , 1927. M. Heidegger <i>Είναι κ. χρόν.</i> , 1927 K. Jaspers <i>Φιλοσοφία</i> , 1932. N. Berdiaef J.-P. Sartre <i>Το Είναι και το Μ.</i> , 1943. <i>Morale gén.</i> , 1942.	ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ Ollé-Laprune, <i>Cert. morale</i> , 1880- <i>Pris de la vie</i> , 1894. Maurice Blondel <i>L'Action</i> , 1893. <i>La Pensée</i> , 1934. <i>L'Être</i> , 1935. — ΘΩΜΙΣΜΟΣ J. Maritain <i>Théonas</i> , 1921. <i>Leçons sur l'Être</i> , 1932. É. Gilson <i>Ο θωμισμός</i> , 1921. <i>Είναι κ. ουσ.</i> , 1948. (Επίδραση του Kierkegaard) ↓ K. Barth, <i>Parole de Dieu</i> , 1924. — ΑΝΟΡΘΟΛΟΓΙΣΜΟΣ Spengler, <i>Παρακμή της Δύσης</i> , 1920. Klages, <i>Ουσ. της συνείδησης</i> , 1921. — ΥΠΑΡΞΙΣΜΟΣ G. Marcel, <i>Journal métaph.</i> , 1927. M. Heidegger <i>Είναι κ. χρόν.</i> , 1927 K. Jaspers <i>Φιλοσοφία</i> , 1932. N. Berdiaef J.-P. Sartre <i>Το Είναι και το Μ.</i> , 1943. <i>Φαινομενολ. της αντίληψης</i> , 1945.	ΕΝΟΡΑΤΙΣΜΟΣ H. Bergson <i>Άμεσα δεδομένα της συνείδ.</i> , 1888 <i>Υλη και μν.</i> , 1898 <i>Εισαγ. στη Μετ.</i> , 1903. <i>Η δημ. εξέλιξη</i> , 1907. <i>Πνευματ. ενέργ.</i> , 1920. <i>Δύο πηγές</i> , 1932. D. Roustan <i>Evol. du ration.</i> , 1920-1924 E. Le Roy <i>Pensée intuitive</i> , 1929. — ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΛΟΓΙΑ E. Husserl <i>Λογ. έρευν.</i> , 1900 <i>Ιδέες για μια φαινομεν.</i> , 1913. <i>Méd. cart.</i> , 1931. Max Scheler <i>Φορμαλισμ. στην Ηθική</i> , 1913-16. N. Hartmann <i>Μεταφ. της γνώσ.</i> , 1921. E. Fink, <i>Φαινομεν. φιλοσ.</i> , 1933. M. Farber, <i>Θεμέλ. της φαινομ.</i> , 1943 Merleau-Ponty <i>Φαινομενολ. της αντίληψης</i> , 1945.	ΠΡΑΓΜΑΤΙΣΜΟΣ F.G.S. Schiller, <i>Ουμανισμός</i> , 1907 William James <i>Πραγματισμός</i> , 1907. — ΔΙΑΛΕΚΤΙΚΟΣ ΥΛΙΣΜΟΣ Lenin, <i>Υλισμός κ. εμπειρ. κρ.</i> , 1908. Plekhanov, <i>Θεμ. ερωτ. μαρξ.</i> , 1908. — ΕΠΙΣΤΗΜΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΣΥΜΠΤΩΣΗΣ H. Poincaré <i>Sc. et hypoth.</i> , 1905. Pierre Duhem <i>Théor. phys.</i> , 1906. — ΘΕΤΙΚΙΣΜΟΣ G. Belot, <i>Θετική ηθική</i> , 1921. A. Cresson, <i>L'invérifiable</i> , 1920. — ΡΕΑΛΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΝΕΟΠΡΑΓΜΑΤΙΣΜ. Russell, <i>Ανάλυση του πνεύμ.</i> , 1921. Dewey, <i>Εμπειρία και φύση</i> , 1923. Whitehead, <i>Λετ. της λογικής</i> , 1929. — ΕΠΙΣΤΗΜ. ΔΙΑΛΕΚΤ.				

